ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації СУРМИ АННА СЕРГІЇВНИ на тему: «Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Висновок підготовлений за результатами публічної презентації дисертації на тему «Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану», виконаної здобувачкою кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Сурмою Анною Сергіївною на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», що відбулася на засіданні Міжкафедрального наукового семінару юридичного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса (протокол № 1 від 15 вересня 2026 р.).

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація містить науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, а саме: розроблені нові науково-обґрунтовані теоретичні і практичні положення щодо правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану.

Актуальність теми та її зв'язок з науковою тематикою факультету.

Актуальність обраної теми не викликає сумнівів, повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну в 2022 році спричинило додаткові жахливі загрози екологічній, ядерній та радіаційній безпеці. Постійні погрози рф застосувати ядерну зброю проти України спричиняють загрозу ескалації збройного конфлікту до рівня ядерної війни. Руйнування об'єктів інфраструктури, техногенні аварії через воєнні дії, навмисне пошкодження природних ресурсів спричинили значні екологічні втрати, що мають довготривалий та масштабний характер.

Занепокоєння викликають і положення Енергетичної стратегії рф до 2050 року, які прямо передбачають необхідність заповнення дефіциту стратегічної сировини для російської економіки за рахунок проведення геологічної розвідки з можливістю подальшої промислової експлуатації природних копалин на окупованих територіях, зокрема, літію і марганцю, поклади яких зосереджені в Україні.

До того ж загрози не обмежуються періодом воєнних дій, а поширюються за межі періоду збройного конфлікту. Так, наприклад, хімічні

компоненти деяких матеріальних залишків війни можуть мати постійний шкідливий вплив на людей, тварин, рослинність, воду, землю та екосистему загалом протягом багатьох років; пошкодження систем обслуговування інфраструктури можуть спричиняти деградацію навколишнього середовища; хаотичне переміщення населення може призводити до екологічно небезпечного використання територій.

Не дивлячись на достатньо велику кількість досліджень у сфері забезпечення екологічної безпеки у період збройних конфліктів, залишається низка невирішених питань, що потребують уваги. Серед основних, можна вказати певна «застарілість» норм національного та міжнародного права з питань забезпечення ядерної безпеки, відсутність правових механізмів реагування на нові загрози та виклики довкіллю, пов'язані з появою нових технологій і видів зброї, необхідність вдосконалення кримінально-правової охорони довкілля в умовах війни, адаптація екологічного законодавства до стандартів права ЄС тощо.

Комплексні дослідження в сфері забезпечення екологічної безпеки необхідні і для сприяння стійкості екосистем, сталого розвитку людства та забезпечення більш безпечного майбутнього як для всіх, так і для кожного. Необхідність глобального підходу до зменшення руйнівного впливу збройних конфліктів на людину та довкілля додатково підкреслюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Теоретичне підґрунтя дослідження становлять праці вчених, які досліджували, по-перше, окремі аспекти забезпечення екологічної безпеки, таких як: В. Андрєйцев, О. Баб'як, Дж. Барнетт, Д. Бахрах, В. Бредіхіна, Р. Браден, Ю. Власенко, А. Гетьман, І. Гиренко, С. Делбі, В. Єрмоленко, В. Зуєв, Т. Коломоєць, А. Котелевець, В. Костицький, І. Краснова, В. Курило, Р. Метью, Л. Піттерман, О. Світличний, О. Скарлато, Дж. Стіглер, Ю. Шемшученко, М. Шульга та інші; по-друге, захист навколишнього середовища під час збройного конфлікту, таких як: Н. Андрусевич, Г. Балюк, Х. Бехруз, П. Войтович, С. Грінфілд, М. Грушко, А. Кірющенко, К. Козмуляк, Т. Короткий, С. Махончук, О. Суріловa, Ж.-М. Фурьє та інші. Проблеми правової охорони довкілля в зоні бойових дій та постконфліктних зонах, відновлення екологічної безпеки внаслідок російської агресії вивчали Г. Балюк, А. Грубінко, А. Дмитрієв, О. Задорожній, К. Козмуляк, А. Кучер, М. Медведєва, О. Шомпол.

Загальні питання екологічної злочинності, кримінальної відповідальності фізичних та юридичних осіб за злочини проти довкілля загалом та екоциду зокрема, переслідування за заподіяння екологічної шкоди, протидії організованим формам екологічної злочинності, відшкодування завданої шкоди висвітлені в роботах таких вітчизняних і зарубіжних дослідників як: Г. Балюк, О. Бринзанська, А. Гетьман, М. Джіллетт, О. Дудоров, В. Єрмоленко, М. Капаріні, Ю. Краснова, Л. Клімек, І. Козич, В. Ладиченко, М. Маркес-Банк, Р. Мовчан, М. Перебитюк, Е. Писарєва, О. Світличний, Т. Сироїд, М. Сірант, Е. Скінідер, Ю. Турлова, А. Шульга, Р. Щокін, Б. Яринко та ін.

Емпірично-правову базу дисертаційного дослідження складають Конституція України, акти законодавства України, міжнародні договори, акти первинного і вторинного права ЄС, рішення Конституційного суду України, Міжнародного суду ООН, Європейського суду з прав людини, Суду ЄС, узагальнена практика Верховного Суду, узагальнені статистичні дані щодо заходів забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану, фактів завдання збройним конфліктом екологічної шкоди, притягнення до матеріальної та кримінальної відповідальності за екологічні кримінальні правопорушення.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Національної стратегії у сфері прав людини, схваленої Указом Президента України від 24 березня 2021 року, Стратегії національної безпеки України «Безпека людини - безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року, згідно з планом науково-дослідної діяльності кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса за темою «Права людини в умовах воєнного стану: реалізація, гарантії та захист» (держ. номер: 0124U004605), в межах яких автором досліджені особливості правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану та запропоновані відповідні зміни до законодавства України.

Отже, є підстави стверджувати достатню обґрунтованість обраної теми дослідження та потребу її розробки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному дослідженні правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану та розробці рекомендацій щодо удосконалення національного законодавства в цій сфері.

Основні наукові результати, які характеризують новизну виконаного дослідження, полягають у наступному:

Вперше:

- обґрунтовано визначення поняття «юридична відповідальність у сфері забезпечення екологічної безпеки» як комплексного правового інституту та ключового елементу державного механізму, що становить собою систему встановлених законодавством засобів впливу (санкцій), спрямованих на стимулювання добровільного або забезпечення примусового виконання суб’єктами вимог щодо охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та запобігання екологічним ризикам з метою забезпечення ефективної реалізації права кожного на безпечне для життя і здоров’я довкілля;

- обґрунтовано авторське бачення системи забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану як сукупності наступних складових елементів: 1) правотворчі заходи (розробка та прийняття концептуальних актів з формалізації комплексу диференційованих природоохоронних заходів, вдосконалення природоохоронного законодавства з врахуванням міжнародних та європейських стандартів, адаптація екологічного

законодавства до права ЄС, розробка «аварійних протоколів» з врахуванням вимог МАГАТЕ); 2) організаційно-розпорядчі заходи (реалізація національної екологічної політики, врахування екологічної складової в документах стратегічного планування та при плануванні діяльності, що підлягає оцінці впливу на довкілля, поточних планів заходів із підтримання стану навколишнього природного середовища та при проведенні відновлювальних робіт з ліквідації наслідків збройної агресії та бойових дій; стратегічна екологічна оцінка; забезпечення виконання екологічних стандартів і нормативів; застосування заходів адміністративного впливу; інформування громадськості про результати контролю; прогнозування екологічних наслідків; організація міжнародного співробітництва та міжнародної технічної співпраці для стратегічного екологічного оцінювання та подолання наслідків війни тощо); 3) еколого-стимулюючі заходи (екологічний моніторинг, стабільне фінансування природоохоронної діяльності, стимулювання розвитку «зеленої економіки», екологічного підприємництва, використання відновлювальних (або альтернативних) джерел енергії, створення сприятливого податкового, кредитного, інвестиційного клімату тощо); 4) охоронно-забезпечувальні заходи (встановлення, фіксація, документування фактів порушення національного екологічного законодавства та міжнародних норм, фактів екологічних кримінальних правопорушень та міжнародних екологічних злочинів, проведення екологічного аудиту з метою визначення та оцінки екологічної шкоди, втрат і збитків, завданих внаслідок збройної агресії, притягнення винних до юридичної відповідальності); 5) світоглядні заходи (просвітницькі, виховні заходи, спрямовані на зміну уявлень про взаємозв’язки в системі «людина–природа», формування відповідального ставлення до довкілля);

вдосконалено:

- поняття «управління екологічною безпекою» з уточненням його як комплексної системи загальнодержавних, регіональних і місцевих (локальних) заходів, спрямованих на забезпечення, підтримання та відновлення стану навколишнього природного середовища, мінімізацію ризиків техногенного, антропогенного та природного походження, воно може здійснюватися передусім шляхом спостереження, дослідження, стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля, контролю, прогнозування, програмування, інформування та іншої виконавчо-розпорядчої діяльності;

- положення щодо ключових ознак юридичної відповідальності у сфері забезпечення екологічної безпеки шляхом їх конкретизації: 1) є елементом забезпечення національної безпеки держави, одним із напрямів екологічної політики держави; 2) застосовується у разі вчинення екологічного правопорушення, яке характеризується екологічною небезпекою для екосистем та спрямованістю на негативну зміну стану навколишнього природного середовища; 3) реалізується через правовий зв’язок (відносини) між державою в особі уповноважених органів та правопорушником щодо застосування відповідних заходів впливу; 4) має компенсаційний характер, що пов’язаний з обов’язком відшкодувати шкоду, завдану державним,

суспільним та приватним інтересам, екологічній безпеці; 5) виконує регулятивну, превентивну, каральну та відновлювальну функції, будучи засобом досягнення сталого екологічного розвитку держави; 6) передбачає застосування санкцій (адміністративних, кримінальних, цивільно-правових та дисциплінарних), що мають на меті не лише покарання, а й попередження скоєння відповідних правопорушень в майбутньому, формування екологосвідомої поведінки суб'єктів;

- положення щодо змісту компенсаційного механізму у складі юридичної відповідальності за екологічну шкоду з обґрунтуванням включення до нього фінансових санкцій та відшкодування завданої навколишньому середовищу, його об'єктам, природним ресурсам шкоди, покарання винних у скоєнні екологічних правопорушень, а також обов'язку відновлення довкілля та створення умов для такого відновлення, що сприятиме реалізації принципу сталого природокористування;

набули подальшого розвитку положення щодо:

- зміни під час воєнного стану парадигми безпеки як крайнього значення небезпеки, коли остання відсутня абсолютно, на стан системи, за якого мінімізуються наслідки такої небезпеки через перетворення останньої з потенційної на реальну з невизначеною кількістю загроз та ризиків; відповідно зведення управління безпекою в умовах воєнного стану до прийняття своєчасних управлінських рішень щодо вибору та реалізації дій з мінімізації негативного впливу наявних небезпек та загроз;

- концептуальних підходів до регулювання захисту довкілля міжнародним правом, міжнародним гуманітарним правом, правом ЄС та відповідно до усталеної практики ЄСПЛ з їх порівнянням, а саме: 1) в міжнародному праві, в праві ЄС реалізується екоцентричний підхід, за яким довкілля має самостійну цінність, є окремим об'єктом охорони і захищається незалежно від впливу на людину; екологічні стандарти є самостійним елементом правопорядку; 2) ЄСПЛ дотримується антропоцентричного (або людиноцентричного) підходу: при захисті екологічних прав та довкілля загрози для довкілля, забруднення навколишнього середовища, інші екологічні фактори повинні бути достатньо тісно пов'язаними з гарантованим правом людини, становити суттєві обставини, які мають вплив на погіршення здоров'я, «якості життя», добробуту людини чи призводять до її смерті, або виступати причиною порушення гарантованих прав. До того ж, екологічні фактори повинні мати значний, критичний вплив порівняно з загальними екологічними небезпеками, властивими життю в певній місцевості; 3) в міжнародному гуманітарному праві, виходячи зі змісту ч. 3 статті 35, статей 55, 56 ДП I, застосовується екоцентричний підхід; 4) при кваліфікації екологічних злочинів у межах юрисдикції МКС, виходячи зі п. «c» ч. 3 статті 85 ДП I, статті 8(2)(b)(iv) Римського статуту застосуванню підлягає людиноцентричний підхід, оскільки врахуванню підлягають наслідки таких злочинів у вигляді надмірних втрат життя, поранень серед цивільного населення, завдання шкоди цивільним об'єктам;

- пріоритетності в умовах воєнного стану суспільного інтересу та відповідного обов’язку з захисту та відновлення довкілля перед приватним інтересом, з збереженням справедливого захисту приватного інтересу, зокрема, через компенсацію завданої шкоди та негативних наслідків, отриманих через пріоритетність суспільного інтересу;

- запровадження та застосування принципу універсальної юрисдикції, відповідно до якого держави можуть здійснювати кримінальне переслідування осіб, винних у вчинені найбільш тяжких екологічних міжнародних злочинів, незалежно від місця їх вчинення та громадянства правопорушника, в якості ефективного інструмента кримінально-правової охорони довкілля через віднесення обов'язку держав, що забороняє масове забруднення навколишнього середовища, до зобов’язань erga omnes;

- доцільності виділення екоциду як окремого виду міжнародних злочинів; можливості за відсутності в Римському статуті МКС екоциду як окремого виду міжнародного злочину, за умови встановлення спеціального наміру (dolus specialis) завдати членам національної, етнічної, расової чи релігійної групи серйозної шкоди або створити життєві умови, які спрямовані на повне чи часткове фізичне знищення такої групи через заподіяння широкомасштабної, довготривалої або серйозної екологічної шкоди, кваліфікація здійснення геноциду шляхом екоциду.

Метою дослідження є розробка нових науково-обґрунтованих положень щодо теоретичних та практичних аспектів правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану, а також пропозицій з удосконалення законодавства з питань забезпечення екологічної безпеки.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в тому, що в роботі обґрунтовано нові науково-теоретичні та прикладні положення щодо правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану.

Серед нових результатів можна виокремити такі найбільш істотні:

- узагальнені законодавчі та доктринальні підходи до розуміння понять «екологічна безпека», «система екологічної безпеки», виокремлені складові системи правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану;

- визначений кореляційний зв’язок між категоріями «суб’єкти забезпечення екологічної безпеки» та «суб’єкти екологічної безпеки»;

- проаналізовані та узагальнені підходи до визначення поняття «управління екологічною безпекою», виявлені особливості управління екологічною безпекою в умовах воєнного стану;

- на підставі аналізу практики ЄСПЛ виокремлені зобов’язання держави щодо забезпечення екологічної безпеки в умовах збройного конфлікту;

- уточнено поняття та конкретизовані характерні ознаки юридичної відповідальності сфері забезпечення екологічної безпеки;

- охарактеризовані особливості, підстави матеріальної відповідальності за завдану екологічну шкоду в умовах воєнного стану;

- виявлені особливості кримінально-правової охорони довкілля та відповідальності за екологічні кримінальні правопорушення в умовах збройного конфлікту.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані в результаті дослідження положення та висновки можуть бути застосовані і застосовуються:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження питань правового забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану;

- у законотворчій діяльності – для удосконалення законодавчих положень щодо забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану (розроблений законопроєкт «Про внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природнього середовища» (щодо вдосконалення правового забезпечення екологічної безпеки)» та Пояснювальна записка до нього;

- у правозастосовній діяльності – для вироблення рекомендацій щодо застосування запобіжних заходів з мінімізації негативного впливу на довкілля в умовах воєнного стану;

- у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Міжнародне публічне право (основні галузі)» (ОС «Бакалавр», ОПП «Міжнародне право», 3 курс, Тема 5 «Міжнародне право навколишнього середовища» (2 години лекцій), Тема 9 «Міжнародне атомне право» (2 години лекцій); «Міжнародне право» (ОС «Бакалавр», ОПП «Право», 3 курс, Тема 14 «Загальні положення міжнародного гуманітарного права», 2 години лекцій) в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Сформульовані в дисертації теоретичні висновки розглядалися й обговорювалися на засіданнях кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права. Основні положення дослідження, висновки та пропозиції викладено на міжнародних, всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, зокрема на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Осінні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки» (20–21 листопада 2025 р., м. Вінниця), XV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні (5 червня 2026 р., м. Полтава), Міжнародній науково-практичній конференції «Current Issues in Science, Education and Society: Theory and Practice» (4 серпня 2026 р., м. Сіетл, США), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції забезпечення якості освіти» (14 серпня 2026 р., м. Дніпро).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертаційній роботі. Дисертаційне дослідження виконане із використанням загальнонаукових та

спеціальних методів. Так, діалектичний, історичний метод, методи системно-структурного аналізу й синтезу використовувались для теоретичних узагальнень, поглиблення понятійно-категоріального апарату (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1). Синергетичний метод, метод системно-структурного аналізу, методи дедукції й індукції надали можливість розглянути виявити особливості системи забезпечення екологічної безпеки та управляння нею, кримінально-правової охорони довкілля в умовах воєнного стану (підрозділи 1.1, 2.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод застосовувався в процесі порівняння різних підходів до визначення понять термінів «екологічна безпека», «загрози», «юридична відповідальність у сфері забезпечення екологічної безпеки», «екоцид» (підрозділи 1.1, 3.1, 3.3), для встановлення відповідності положень національного законодавства щодо забезпечення екологічної безпеки міжнародним і європейським стандартам, усталеним позиціям ЄСПЛ (підрозділ 2.2, 3.3). Компаративний метод, включаючи методи зіставлення та протиставлення, використовувався при виявленні особливостей притягнення до матеріальної відповідальності та до відповідальності за екологічні кримінальні правопорушення в умовах збройного конфлікту (підрозділи 3.2, 3.3).

Використання формально-юридичного методу, комплексного методу дало змогу проаналізувати національне законодавство, міжнародно-правові акти, судову практику щодо захисту екологічних прав людини, довкілля, забезпечення екологічної безпеки в умовах збройних конфліктів (розділи 1,2,3). Враховуючи специфіку здійснення аналізу практики ЄСПЛ, Суду ЄС, Міжнародного суду ООН щодо охорони і захисту прав людини у контексті виконання державами зобов'язань у галузі охорони довкілля, застосовувалися методи абстрагування та узагальнення, аналізу та синтезу (підрозділи 1.2, 2.3, 3.3).

Системний метод, методи аналізу та синтезу використовувалися при формуванні авторських висновків і пропозицій з урахуванням вимог визначеності, несуперечливості, послідовності й обґрунтованості суджень (розділ 1, 2, 3). З використанням прийомів та засобів техніко-юридичного аналізу (юридичної термінології, юридичних конструкцій) розроблені відповідні зміни до поточного законодавства України.

Список праць, опублікованих за темою дисертації

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 4 наукові статті у фахових наукових виданнях України, а також 4 тезах доповіді на науково-практичних конференціях, а саме:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Турченко О.Г., Сурма А.С. Правові засади забезпечення екологічної політики та екологічної безпеки в ЄС. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса.* 2025. № 2. С. 72-82.

DOI: https://doi.org/10.31558/2786-5835.2025.2.8

URL: https://jpchdnu.donnu.edu.ua/index

2. Сурма А. Щодо особливостей управління екологічною безпекою в умовою воєнного стану. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України.* 2026. № 70. С.3.13-3.28.

DOI: https://doi.org/10.15330/apiclu.70.3.13-3.28

URL: https://journals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/article/view/10541

3. Сурма А.С. Людина як суб'єкт екологічної безпеки України: теоретико-правовий аспект. *Історико-правовий часопис.* 2026. №1(26). С. 148-155.

DOI https://doi.org/10.32782/2409-4544/2026-1/17

URL:
https://chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/697/665

4. Сурма А.С. До поняття відповідальності у сфері екологічної безпеки. *Український політико-правовий дискурс.* 2026. Вип. 23.

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20653046

URL: https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/808

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Сурма А.С. Щодо забезпечення екологічної політики ЄС. *Осінні юридичні читання – 2025. Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки:* Матеріали Всеукраїнської науково–практичної конференції «Осінні юридичні читання – 2025». 20–21 листопада 2025 р., Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2025. С.151-154.

6. Сурма А. С. Суб'єкт екологічної безпеки та суб'єкт забезпечення екологічної безпеки: кореляційний зв'язок. *Традиції та інновації розвитку приватного права в Україні: освітній вимір:* матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 5 червня 2026 р.). Полтава : ПУЕТ, 2026. С. 274-280.

7. Сурма А. С. Забезпечення екологічної безпеки України: аналіз судової практики. *Current Issues in Science, Education and Society: Theory and Practice*: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (Seattle, USA, August 4, 2026). Seattle, USA: Golden Quill Publishing, 2026. С.41-45.

8. Сурма А. С. Щодо поняття та ознак відповідальності у сфері екологічної безпеки. *Trends in quality assurance in education*: proceedings of the IV International scientific and practical conference / International Humanitarian Research Center (Dnipro, 2026, August 14). Research Europe, 2026. С.101-104. URL: https://researcheurope.org/wp-content/uploads/2026/08/re-14.08.2026.pdf

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Сурми Анни Сергіївни «Правове забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам п. п. 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути представлена до публічного захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри теорії, історії держави
і права та філософії права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
доктор юридичних наук, професор Юрій ГОЦУЛЯК

підпис Гоцуляка Ю.І.
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар університету
Олена ВАЖЕНІНА
17. 10 2022 р.

Міністерство освіти і науки України * Донецький національний університет імені Василя Стуса * Ідентифікаційний код 02070803